

Таким чином, екологічне переосмислення гідротехнічної інфраструктури є важливим кроком до сталого розвитку, збереження водних екосистем та адаптації до кліматичних змін.

Список використаних джерел:

1. American Rivers. 2021 Dam Removal Summary. URL: <https://americanrivers.org> (дата звернення: 29.05.2025).
2. European Rivers Network. Dam Removal Europe Programme. URL: <https://damremoval.eu> (дата звернення: 30.05.2025).
3. Вовчак В., Тесленко О., Самченко О. Мала гідроенергетика України. Технологічні особливості малих ГЕС. Т.2. Інститут проблем екології та енергозбереження. Київ, 2018. 145 с. URL: <https://energyukraine.org/wp-content/uploads/2018/05/Otchet-MGES2.pdf> (дата звернення: 30.05.2025).

Стасюк Ольга Миколаївна

Державна Установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

ЕКОЛОГІЧНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВТРАТИ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА: СКИДИ СТИЧНИХ ВОД ТА ОБСЯГИ ВИРОБНИЦТВА

Суббасейн Нижнього Дніпра був одним із головних осередків промислової активності південної України, формуючи близько п'ятої частини обсягів виробництва регіону. Проте, економіка суббасейну зазнала катастрофічних змін, внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС та активних військових дій на території суббасейну, які призвели до скорочення його неокупованої території. Результати, представлені нижче, є частиною дослідження, яке виконується у рамках механізму державного замовлення за підтримки МОН.

Детальний аналіз обсягів скидання стічних і стічних забруднених вод, а також виробничої діяльності (випуску продукції) за галузями економіки суббасейну Нижнього Дніпра у 2021 р. та 2023 р. – до та після руйнування греблі Каховської ГЕС – засвідчив загалом позитивну тенденцію до зменшення обсягів скиду стічних вод у 2023 р. (–55%), а стічних забруднених вод на –22% (табл. 1). Водночас спостерігається загальне зниження економічної активності, що проявляється у скороченні обсягів випуску продукції галузями економіки суббасейну.

Таблиця 1

Співвідношення скидів, забруднення та обсягів виробництва основними водокористувачами до та після руйнування греблі Каховської ГЕС

Назва виду діяльності	Скинуто, млн куб м		Забруднених, млн куб м		Випуск, млрд грн		Скинуті 2023 по відношенню до 2021, %	Забруднені 2023 по відношенню до 2021, %	Випуск 2023 по відношенню до 2021, %	Питоме забруднення у 2023 р. до 2021 р., різниця у в.п.
	2021	2023	2021	2023	2021	2023				
СГ	29,0	12,3	5,6	8,8	196,1	115,6	42,3	157,6	59,0	0,048
Добувна	56,8	46,3	38,5	31,1	306,1	60,0	81,4	80,9	19,6	0,393
Переробна	151,8	137,9	6,4	4,6	753,3	344,9	90,9	71,2	45,8	0,005

Енергетика	855,8	220,1	0,0	1,0	121,5	126,9	25,7	10450,0	104,4	0,008
Водопостачання	312,5	219,0	102,3	73,2	18,5	20,8	70,1	71,5	112,6	-2,011
Транспорт	0,6	1,2	0,3	0,8	81,2	69,1	206,8	288,3	85,0	0,008

Джерело: складено авторкою на основі даних [1-2]

У сільському господарстві відбулося суттєве скорочення обсягів скиду стічних вод (–57,7%), що зумовлено зменшенням площ зрошення через військові дії. Водночас спостерігається зростання скидів забруднених вод (+57,6%), що свідчить про зниження ефективності очищення стоків як наслідок знищення греблі Каховської ГЕС. Випуск продукції галузі також скоротився більш ніж на 40%, що вказує на загальне зниження сільськогосподарської активності. Попри незначне зниження обсягів скидів стічних вод (–18,6%) і забруднення (–19,1%), *добувна промисловість* зазнала катастрофічного скорочення випуску (–80,4%), що свідчить про глибоку кризу в галузі, спричинену втратою доступу до ресурсної бази та порушенням логістичних ланцюгів. У переробній промисловості зафіксовано помірне зниження обсягів скидів (–9,1%) та забруднення (–28,8%), однак обсяг виробництва впав на 54,2%, тобто більш ніж удвічі, що вказує на істотне скорочення виробничої діяльності через втрату частини виробничих потужностей. В *енергетиці* скиди зменшилися більш ніж утричі (–74,3%), що пов'язано із знищенням Каховської ГЕС та втратою контролю над ЗАЕС, однак з'явилися забруднення, які раніше не реєструвалися, що пов'язано з техногенною катастрофою. Попри це, обсяг виробництва зріс на 4,4%, що є наслідком адаптації та стабілізації генерації завдяки переорієнтації джерел енергії. Галузь *водопостачання та водовідведення* демонструє відносну стабільність. Зменшення обсягів водовідведення (–29,9%) і забруднення (–28,5%) є майже пропорційним, а випуск зріс на 12,6%. У *транспортній* галузі спостерігається скорочення випуску (–15%) при значному зростанні рівня забруднення (+188,3), що пов'язано з аварійними витоками паливно-мастильних матеріалів, зростанням автотранспортного навантаження та перебудовою логістичних маршрутів.

Руйнування Каховської ГЕС мало значний вплив на обсяги скидання стічних і стічних забруднених вод та рівень економічної активності в суббасейні. Більшість галузей зазнали падіння виробництва, не завжди пропорційного скороченню обсягів скидання стічних і стічних забруднених вод. Добувна і переробна галузі зазнали найсильнішого економічного удару, тоді як енергетика зберегла стабільність, хоч і з збільшенням екологічного навантаження у 2023 р. Особливо гостро проявилася проблема зростання питомого забруднення – збільшення кількості забруднень на одиницю виробленої продукції для всіх галузей економіки, окрім водопостачання, що свідчить про зниження ефективності водокористування. Це посилює екологічні ризики на тлі економічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Портал електронних даних. Державне агентство водних ресурсів України. URL: <https://e-services.davr.gov.ua/parlor/p-report-genn-advanced>